

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АВТОМОБІЛЬНО-ДОРОЖНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра економічної теорії та права

Остапенко О.Г., старший викладач

КОНСПЕКТ ЛЕКЦІЙ

з дисципліни «Підприємницьке право»

для студентів спеціальності 6.050200 «Менеджмент організацій»

***ПІДПРИЄМНИЦЬКЕ ПРАВО ТА
ПІДПРИЄМНИЦЬКЕ ЗАКОНОДАВСТВО***

Харків – 2007

ЗМІСТ

1. Поняття підприємницького права
2. Принципи підприємницького права
3. Підприємницькі правовідносини та їх класифікація
4. Система підприємницького права
5. Підприємницьке законодавство та його характеристика

1. ПОНЯТТЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОГО ПРАВА

Підприємницьке право розглядають в наступних чотирьох аспектах:

- 1) як галузь права;
- 2) як науку;
- 3) як учебову дисципліну;
- 4) як галузь законодавства.

Підприємницьке право є *комплексною галуззю* права, оскільки предмет підприємницького права складають відносини цивільно-правового (приватного) та адміністративно-правового (публічного) характеру.

Предмет підприємницького права складають такі правовідносини:

- 1) Цивільно-правові:
  - а) речові правовідносини;
  - б) зобов'язальні права;
  - в) особисті немайнові відносини, пов'язані з майновими;
  - г) особисті немайнові відносини, не пов'язані з майновими;
  - д) організаційні відносини.

2) Адміністративно-правові, які виникають в процесі виконавчої та розпорядчої діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування у сфері підприємства, в тому числі надання управлінських послуг.

Метод підприємницького права є спосіб впливу на юридичну поведінку суб'єктів:

в приватних відносинах він полягає в юридичній рівності сторін та можливості для них самостійно визначити свою правосуб'єктність (диспозитивний метод);

в публічних відносинах застосовується метод влади та підпорядкування (імперативний метод).

Підприємницьке право – самостійна комплексна галузь права, тобто сукупність правових норм, які засновані на приватному (цивільному) праві,

які складаються в процесі здійснення права на заняття підприємницькою діяльністю і встановлюють правові основи правовідносин суб'єктів підприємницької діяльності, державою, в особі її органів.

2. ПРИНЦИПИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОГО ПРАВА

Принципи підприємницького права – це основоположні ідеї та положення, які відображають сутність підприємницького права.

В підприємницькому праві діють загальноправові принципи верховенства права; справедливості; законності; гуманізму; демократизму; рівності суб'єктів, взаємної відповідальності особи та держави.

Комплексний характер підприємницького права обумовлює використання цивільно-правових та адміністративно-правових галузевих принципів.

До першої групи належить:

- принцип рівності правового режиму всіх суб'єктів;
- принцип дозвільної спрямованості цивільно-правового регулювання;
- принцип непорушності права власності, тобто суб'єктами підприємництва забезпечується можливість вільно, на власний розсуд, володіти, користуватися та розпоряджатися належним їм майном;
- принцип свободи договору;
- принцип вільного переміщення товарів, послуг та фінансових коштів на території України.

До другої групи належить принцип влади та підкорення, який полягає у наявності права державних органів (посадових осіб), в межах компетенції, контролювати діяльність підприємців, а у разі виявлення правопорушень, застосовувати заходи впливу.

3. ПІДПРИЄМНИЦЬКІ ПРАВОВІДНОСИНИ ТА ЇХ КЛАСИФІКАЦІЯ

Підприємницькі правовідносини – це врегульовані нормами підприємницького права суспільні відносини, які виникають в процесі здійснення права на заняття підприємницькою діяльністю та безпосередньо в процесі підприємницької діяльності.

Класифікація підприємницьких правовідносин:

- 1) *В залежності від виду та цілі норм, на яких базується відносини:*
  - а) регулятивні (правомірна поведінка суб'єктів підприємницької діяльності);
  - б) охоронні (порушення норм підприємницької діяльності).
- 2) *В залежності від характеру та спрямованості правовідносин:*
  - а) цивільно-правові (приватні): абсолютні та відносні;
  - б) адміністративно-правові (управлінські чи публічні).
- 3) *В залежності від способів здійснення права на заняття підприємницькою діяльністю: вільні та дозвільні відносини.*

4. СИСТЕМА ПІДПРИЄМНИЦЬКОГО ПРАВА

Система підприємницького права	
Інститут права	Норма права
Загальна частина	
Особлива частина	

Система підприємницького права визначається системою його складових частин (цивільного та адміністративного права) і включає відповідні норми та інститути, які регулюють підприємницьку діяльність.

Відповідно, Загальна частина включає норми та інститути, які розповсюджуються на діяльність будь-яких суб'єктів.

До Особливої частини входять норми та інститути, які регулюють діяльність окремого суб'єкта чи окремих видів підприємницької діяльності.

5. ПІДПРИЄМНИЦЬКЕ ЗАКОНОДАВСТВО ТА ЙОГО ХАРАКТЕРИСТИКА

Підприємницьке законодавство – це система нормативних актів, які регулюють підприємницькі правовідносини, тобто відносини між фізичними та юридичними особами у сфері виготовлення та реалізації продукції, виконання робіт, надання послуг з метою отримання прибутку.

Сьогодні до системи підприємницького законодавства (джерел підприємницького права) включаються наступні види нормативних актів чи окремі їх частини:

- 1) Конституція України.
- 2) Нормативні акти міжнародного характеру.

- 3) Закони (Цивільний кодекс України, Господарський кодекс України та інші звичайні закони).
- 4) Підзаконні нормативні акти:
  - а) укази та розпорядження Президента України, зокрема, з економічних питань;
  - б) постанови, розпорядження та декрети Кабінету Міністрів;
  - в) постанови, накази та інструкції центральних органів виконавчої влади, які мають галузеву спрямованість;
  - г) розпорядження голів місцевих державних адміністрацій та рішення органів місцевого самоврядування.
- 5) Локальні нормативні акти (засновницький (установчий) договір, статут, положення).

Крім нормативних актів, діюче законодавство передбачає можливість використання звичайних норм, тобто звичаїв, в тому числі звичаїв ділового обороту. Крім того, можливе використання норм рекомендаційного характеру, які містяться в роз'ясненнях Президії Вищого Господарського суду України та його інформаційних листах.

Стаття 7 Цивільного кодексу передбачає, що **звичаєм** є правило поведінки, яке не встановлене актами цивільного законодавства, але є усталеним у певній сфері цивільних відносин.

Якщо цивільні відносини не врегульовані Цивільним кодексом, іншими актами цивільного законодавства або договором, вони регулюються тими правовими нормами вказаних актів, що регулюють подібні за змістом цивільні відносини (**аналогія закону**). У разі неможливості використати аналогію закону для регулювання цивільних відносин, вони регулюються відповідно до загальних засад цивільного законодавства (**аналогія права**).

Питання до самоконтролю:

1. *Охарактеризуйте підприємницьке право як самостійну комплексну галузь права. В чому полягає комплексність зазначеної галузі?*
2. *Дайте характеристику предмету і методу підприємницького права.*
3. *Визначте поняття та види господарської діяльності.*
4. *Розкрийте зміст принципів підприємницького права.*
5. *Визначте сутність і види підприємницьких правовідносин.*
6. *Що є підставами виникнення, зміни або припинення підприємницьких відносин?*
7. *Охарактеризуйте систему підприємницького права. Наведіть приклади підприємницько-правових норм та підприємницько-правових інститутів.*
8. *Визначте систему підприємницького законодавства.*
9. *Перерахуйте джерела підприємницького права.*
10. *В чому полягає сутність аналогії права та аналогії закону у підприємницькому праві?*